

Семенчук Ю. О.,

Тернопільський національний економічний університет

СПОСОБИ ПРОВЕДЕННЯ МЕТОДИЧНОЇ КЛАСИФІКАЦІЇ АНГЛІЙСЬКОЇ ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ ЛЕКСИКИ ПІДМОВИ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІКИ

У статті аналізуються підходи дослідників науково-технічної термінології до її класифікації, пропонуються способи проведення методичної типології англійської термінологічної лексики підмови міжнародної економіки.

Ключові слова: економічна лексика, іношмовна комунікативна компетенція, класифікація термінів, методична типологія.

В статье анализируются подходы исследователей научно-технической терминологии к ее классификации, предлагаются способы проведения методической типологии английской терминологической лексики подговора международной экономики.

Ключевые слова: экономическая лексика, иноязычная коммуникативная компетенция, классификация терминов, методическая типология.

The article analyses approaches of researchers to the problems of economic and scientific technical terms classification, some methods of conducting methodological typology of international economics terms have been suggested.

Key words: economic vocabulary, foreign language communicative competence, classification of terms, methodological typology.

Згідно з вимогами нормативних документів, студенти повинні оволодіти англійською мовою для професійного спілкування на такому рівні, який дозволить їм компетентно функціонувати у професійному й академічному контекстах упродовж всього життя. Умовою отримання студентами якісного освітнього продукту в результаті вивчення англійської мови за фахом підготовки у вищому навчальному закладі є оволодіння ними галузевою термінологією, що в комплексі з набутими знаннями з фахових дисциплін забезпечить інтелектуальний розвиток особистості, здатної самореалізуватися і повноцінно функціонувати в іношомовному діловому середовищі. Основу підмови спеціальності складає термінологічна лексика, тому для максимального зменшення труднощів при її засвоєнні під час виконання розроблених вправ проводиться методична класифікація таких лексичних одиниць. Потреба у пошуку способів виділення лінгвістичних особливостей термінологічної лексики підмови міжнародної економіки з метою проведення її методичної типології зумовлює актуальність нашого дослідження. З огляду на важливість означеної проблеми метою статті є проаналізувати здобутки дослідників

як у галузі методики викладання іноземних мов, так і термінології, та запропонувати шляхи методичної класифікації англійської економічної лексики, що повинно забезпечити умови для формування у студентів іншомовної комунікативної компетенції.

Лінгвометодичний аналіз термінологічної лексики дозволяє краще зрозуміти її структурні особливості та виявити певні закономірності процесу терміноутворення, допомагає семантизувати і засвоїти значення певних термінів, забезпечує усвідомлене запам'ятовування та контекстне використання нових лексичних одиниць. Знання лінгвістичних особливостей економічної лексики є лінгвометодичною передумовою успішного вивчення лексичного матеріалу, необхідного для забезпечення предметної сторони іншомовного мовлення, для смислової обробки і виділення необхідної інформації з прочитаних спеціальних текстів, для формування лексичного компонента іншомовної комунікативної компетенції. Урахування лінгвістичних особливостей англійських економічних термінів у процесі їх методичної класифікації дає можливість подолати або мінімізувати труднощі оволодіння ними з метою розуміння економічного дискурсу та розвитку вмінь професійно орієнтованого спілкування. Тому проблема формування іншомовної лексичної компетенції та, зокрема, питання методичної класифікації фахової лексики як основи підмови спеціальності є в центрі уваги термінологів і методистів (І. М. Берман, В. Д. Борщовецька, М. О. Бурлаков, В. А. Бухбіндер, Ю. В. Гнаткевич, Ю. О. Жлуктенко, Т. Р. Кияк, В. С. Коростильов, Н. Є. Лаптева, Е. В. Мірошніченко, О. П. Петрашук, С. В. Подолкова, Н. С. Форкун, С. П. Шагілов, R. Carter, R. Ellis, I. Nation, N. Schmitt та ін.). У працях дослідників дається теоретичне обґрунтування та визначаються концептуальні підходи до проведення методичної типології іншомовної лексики, виділяються характерні структурно-морфологічні особливості лексичних одиниць, вказуються доцільні способи їх вивчення. Провести методичну типологію лексики означає згрупувати відібрані лексичні одиниці згідно виявлених труднощів їх вивчення, щоб врахувати ці складнощі і згодом, як зазначає О. П. Петрашук, “здійснити коректне диференціювання лексичного матеріалу у вправах” [5, с. 5]. На думку М. О. Бурлакова, “правильна оцінка типологічних особливостей слів дозволяє зробити обґрунтований вибір засобів і прийомів їх семантизації, намітити методично правильний шлях подальшої роботи з лексикою” [2, с. 19]. Тому розглянемо способи класифікації термінологічної лексики за певними критеріями, щоб зняти труднощі під час її активізації та засвоєння у вправах і таким чином домогтися ефективної роботи лексичного механізму в різних видах іншомовної мовленнєвої діяльності.

Аналіз науково-педагогічної літератури свідчить, що важливим критерієм проведення методичної типології англійської економічної лекси-

ки і її застосування у розроблених вправах є "ступінь подібності об'єму денотативного і конотативного мікроелементів лексичних одиниць, їх дистрибуції, лексичного фону на міжмовному та/або внутрішньомовному рівні" [3, с. 9]. Це означає, що під час розподілу слів за типологічними групами треба брати до уваги, наскільки значення англійських економічних термінів співпадають з їхніми відповідниками у рідній мові студентів, і, таким чином, з'ясувати та зменшити труднощі засвоєння таких лексичних одиниць. Отже, застосовуючи "порівняльну типологію лексичних міжмовних відповідностей англійської і рідної мов студентів" [6, с. 60], можна визначити, наскільки співпадає або не співпадає значення англійських термінів з українськими еквівалентами, врахувати розбіжності і відобразити це в проведеній методичній класифікації такої лексики. Для прикладу, В. Д. Борщовецька розподіляє англійську економічну лексику на чотири типологічних групи: терміни-інтернаціоналізми, що характеризуються неспівпадінням наголосу і неспівзвучністю наголошених голосних при частковій співзвучності приголосних або їх повній неспівзвучності; терміни, які співпадають за обсягом, але не співпадають за формою з термінами рідної мови, а також терміни, які співпадають за формою і значенням зі своїми еквівалентами в рідній мові, але відсутні в понятійному апараті студентів унаслідок їх недостатньої професійної компетенції; терміни, які не співпадають ні за формою, ні за обсягом значень з термінами рідної мови; аббревіатури [1, с. 5]. Класифікацію науково-технічних термінів на основі комплексного підходу, який охоплює як структурно-семантичний, так і психологічний аспект цього явища, пропонує Т. Й. Лещук. На думку дослідника, "структурно-семантичний підхід до парадигм термінології як універсальної системи і до кожної групи термінів зокрема дає чітку характеристику кожної структурно-семантичної одиниці, її визначення в багатогранних аспектах: за походженням, за структурою, за семантичним навантаженням, за сферою використання, за частотністю використання, за мовнокультурними якостями" [4, с. 46]. Взявши за основу виділені Т. Й. Лещуком критерії комплексної класифікації термінів, як варіант пропонуємо таку методичну типологію англійської економічної лексики:

1) За генетичним принципом:

а) терміни англійського походження: *bond* (облігація); *currency* (валюта);

б) терміни, запозичені з підмов інших спеціальностей: *liabilities* (назви); *depression* (депресія); *hedging* (хеджування);

в) полімовні терміни: *exports / imports* (експорт / імпорт); *barter* (бартер); *quota* (квота);

г) терміни – чужомовні слова: *cartel* (картель); *embargo* (ембарго);

г) комбіновані терміни: *absolute advantage* (абсолютна перевага);

balance sheet (бухгалтерський баланс); *exchange-rate system* (система обмінних курсів).

2) За морфологічним принципом:

а) терміни – кореневі слова або основи слів: *tax* (податок); *profit* (прибуток); *rent* (орендна плата);

б) терміни, утворені за допомогою афіксації: *unemployment* (безробіття); *payment* (платіж); *competition* (конкуренція); *devaluation* (девальвація);

в) терміни – імпліцитні слова: *firm* (твердий; фірма); *trade* (професія; торгівля);

г) терміни – складні слова, словосполучення і словозсуви: *hyperinflation* (гіперінфляція); *exchange rate* (обмінний курс); *legal tender* (законний платіжний засіб);

г) терміни – аббревіатури: *CPI* – *consumer price index* (індекс споживчих цін – ІСЦ); *VAT* – *value added tax* (податок на додану вартість – ПДВ);

д) терміни – фразеологізми: *break-even point* (точка нульового прибутку); *random-walk theory (of stock market prices)* (позаекстраполяційна теорія руху цін фондового ринку).

3) За принципом предметної диференціації:

а) загальні науково-економічні терміни: *market* (ринок); *bank* (банк);

б) галузеві науково-економічні терміни: *macroeconomics* (макроекономіка); *checking account* (поточний рахунок); *cyclical unemployment* (циклічне безробіття);

в) спеціальні науково-економічні терміни, нехарактерні для певної вузької галузі: *correlation* (співвідношення); *integration* (інтегрування).

4) За принципом семантичної відповідності:

а) абсолютні терміни: *sole proprietorship* (індивідуальна підприємницька діяльність); *yield* (дохід на капітал);

б) терміни, які частково співпадають за семантичною характеристикою: *command economy* (планова економіка); *proportional tax* (пропорційний податок);

в) значеннєво-відносні терміни: *opportunity cost* (альтернативні витрати); *supply-side economics* (теорія стимулювання зростання виробництва за рахунок зниження податкового тягара).

5) За принципом синонімічного відношення:

а) терміни-синоніми адекватного значення: *scarcity* – *shortage* (дефіцит – брак, нестача); *staff* – *personnel* (штат – персонал); *shareholder* – *stockholder* (акціонер – акціонер); *recession* – *slump* (спад економічний – спад);

б) терміни-синоніми з відносним значеннєвим відтінком: *capital goods* (інвестиційні товари; товари виробничого призначення) *deficit spending* (дефіцитне витрачання; витрати на перевищення доходів); *economic*

trends (динаміка економічного розвитку; економічна кон'юнктура);

в) терміни-синоніми з неповним семантичним співпаданням: *industry* (галузь економіки; вид економічної діяльності; промисловість); *market share* (питома вага на ринку даного товару).

б) За естетико-психологічним принципом:

а) двокомпонентні терміни в порівнянні зі структурно лаконічними: *labor force* – *manpower* (робоча сила); *negative cash flow* – *expenditures* (*шумпати*);

б) синонімічні варіанти для оптимального вибору в комунікативно-функціональних ситуаціях: *surge in economic growth* – *period of economic boom* (раптовий період економічного зростання); *downturn in the economy* – *recession* (спад економічної діяльності);

в) продуктивні і непродуктивні власномовні терміни по відношенню до запозичених термінів: *produce* – *cost* (виробляти – вартість); *pay* – *debit* (платити – дебет); *employ* – *fund* (працевлаштовувати – фонд).

7) За принципом частотності вживання:

а) часто вживані терміни: *exchange rate* (обмінний курс); *price* (ціна); *stock* (акція);

б) не часто вживані терміни: *gold standard* (золотий стандарт); *utility* (комунальне підприємство); *econometrics* (економетрика);

в) рідко вживані терміни: *concentration ratio* (показники концентрації); *dominant equilibrium* (панівна рівновага); *duopoly* (дуополія).

Запропонована вище класифікація англійських економічних термінів підмови міжнародної економіки дозволить, на нашу думку, врахувати їхні лінгвістичні особливості, диференціювати відповідно до розглянутих вище принципів, попередити і усунути труднощі їх засвоєння на всіх етапах формування англомовної лексичної компетенції. Успішне оволодіння студентами англійською економічною лексикою, яка розподілена на певні типологічні групи, стане запорукою їхнього ефективного професійно орієнтованого спілкування англійською мовою. Перспективами подальшого дослідження є створення комплексу вправ з урахуванням різних підходів до проведення методичної типології англійської економічної лексики.

Література:

1. Борщовецька В. Д. Навчання студентів-економістів англійської фахової лексики / В. Д. Борщовецька: Автореф. дис. ... к. пед. н. : 13. 00. 02 / Київсь. нац. лінгв. ун-т. – К., 2004. – 20 с.

2. Бурлаков М. А. Обучение активному владению иноязычной лексикой в вузе (на материале франц. языка) / М. А. Бурлаков. – Львов : Вища школа, 1988. – 132 с.

3. Латшева Н. Е. Формирование речевого лексического навыка на основе

дифференцированного использования знаний / Н. Е. Лаптева: Автореф. дис. ... к. пед. н. : 13. 00. 02 / Минский гос. лингв. ун-т. – Минск, 2004. – 19 с.

4. Лещук Т. Й. Універсалізм комплексної класифікації науково-технічних термінів (на основі німецькомовних парадигм) / Т. Й. Лещук // Науковий вісник Ужгородського ун-ту. Серія: Філологія. – 2002. – № 6. – С. 41–46.

5. Петрашук Е. П. Обучение английской медицинской лексике устного профессионального общения с учётом индивидуально-психологических особенностей студентов (2-й этап обучения) / Е. П. Петрашук: Автореф. дис. ... к. пед. н. : 13. 00. 02 / Киев. гос. пед. институт иностр. яз. – К., 1991. – 16 с.

6. Форкун Н. С. Обучение активной лексики немецкого языка как второго иностранного с учётом её методической типологии (нач. этап языкового педвуза) / Н. С. Форкун: Дис. ... к. пед. н. : 13. 00. 02 / Научно-исслед. институт педагогики УССР. – К., 1991. – 262 с.